

Nederlanders als wij allen . . . , zullen aanstonds als vee worden weggevoerd om in een ontredde omgeving te worden opgesloten in kampen waar geen menswaardig bestaan meer mogelijk is . . . Hoon en schande zullen ons deel zijn als wij dit alles zouden toestaan.¹

De Vonk riep tot staking op, *De Oranjekrant* (een illegaal blad dat sinds begin '42 door de journalist Johan H. Doorn uitgegeven werd) betoogde dat men 'een volkomen chaos op administratief gebied' moest laten ontstaan: 'Steek de gemeentehuizen in brand, leg de bevolkingsregisters in de as!'² Door de beeldhouwer Gerrit van der Veen, die zich zo gewerd had in het kunstenaarsverzet, werd een 'Manifest bij de wederinvoering der slavernij' opgesteld dat o.m. in *De Waarheid* gepubliceerd werd. Daarin werd op de politie een beroep gedaan, gegeven opdrachten slechts in schijn uit te voeren: 'Weet dat van elke man, van elke vrouw, van elk kind, die gij aanbrengt, gij ook de moordenaar zoudt zijn! *Spoorwegpersoneel, machinisten, bedenkt dat iedere trein die geladen met slaven door u vervoerd wordt, ter slachtbank gaat!*'³ De socialistische leider Koos Vorrink en de hoofdredacteur van *Vrij Nederland* H. M. van Randwijk stelden samen een illegaal pamflet op waarin zij meedeelden dat van de nacht van 14 op 15 juli af telkens twaalfhonderd Joden Amsterdam zouden moeten verlaten. 'Wij verwachten', schreven zij, 'dat secretarissen-generaal, burgemeesters, hogere ambtenaren hun ambt in de waagschaal zullen werpen en zullen weigeren om nog langer met de Duitse bezetting samen te werken.' Vorrink en van Randwijk riepen voorts een ieder op, een brief te sturen aan de *Wehrmachtbefehlshaber*, generaal Christiansen, waarin aan deze verzocht werd, zijn 'invloed aan te wenden om de meedogenloze deportatiemaatregelen te voorkomen . . . Wij doen een beroep op u, in de naam van de gerechtigheid en de Christelijke naastenliefde, terwille van onze Joodse landgenoten, voor de toekomst van onze beide volken en van Europa.'⁴

De protesten en oproepen tot hulpverlening werden herhaald na de razzia van 14 juli en het vertrek van de eerste deportatietreinen. 'Een levend deel van het Nederlandse volk is', schreef *De Vonk*, 'uit ons midden weggescheurd, zoals men honden naar het asyl brengt om gegast te worden.'⁵ *De*

¹ *Het Parool*, 40 (14 juli 1942), p. 1, 4. ² *De Oranjekrant*, 10 (eind juli 1942), p. 3. ³ *De Waarheid*, 51 (3 aug. 1942), p. 1. ⁴ Pamflet: 'Landgenoten! De slag is gevallen!' (Collectie pamfletten, 308) Vorrink en van Randwijk meenden dat deze actie effect kon hebben, gezien 'het bekende feit dat er ten aanzien van de Jodenvervolgingen geen eensgezindheid bestaat tussen *Wehrmacht* en Nazipartij.' (*Verzet*, I, 3 (aug. 1942), p. 6). Dat zij met hun beroep bij Christiansen geheel aan het verkeerde adres waren, zal nog blijken. ⁵ *De Vonk*, II, 10 (aug. 1942), p. 1.